

LES PLACES DE LA REVOLUCIÓ LIBERAL

ELS ESPAIS DE LA REPRESSIÓ GOVERNAMENTAL

El pla de Palau, amb l'estàtua de Ferran VII abans que fos enderrocada. AHCBC

sestimat. Entre 1843 i 1848 el Teatre Nou va ocupar l'antic convent dels caputxins i, finalment, l'any 1848 s'hi construï una plaça amb funcions commemoratives, lúdiques i comercials, fet que simbolitzà l'expulsió dels ciutadans del sistema polític liberal i l'aburgament de la ciutat.

4 PLAÇA DE SANT AGUSTÍ NOU

Els bombardejos del 1714 malmeteteren el convent de Sant Agustí i obligaren la comunitat a traslladar-se a un nou edifici al Raval a mitjans del segle XVIII. El 1823, durant el

Plànol del 1862 on s'aprecia el nom de plaça de la Igualdad, actualment de Sant Agustí Nou. Quarter núm. 96. AHCBC

1 PLA DE PALAU

Fou un dels espais de protesta destacats des del segle XVIII, ja que acollia la residència del capità general, i això s'accentuà durant el Trienni Liberal: el 1820, hi fou proclamada la Constitució de 1812 i es va rebatejar com a plaça de la Constitució (de 1812). Amb el retorn de l'absolutisme el 1823, es va remodelar per enterrar-ne el significat revolucionari: s'obriren espais per a usos residencials i s'hi erigí una estàtua de Ferran VII. Amb el nou cicle revolucionari, però, tornà a ser un espai de revolta: el 1835, la multitud hi assassinà el general Bassa i tombà l'estàtua de Ferran VII i, el 1836, s'hi manifestà a favor de la Constitució de 1812. En els episodis posteriors, el pla de Palau perdé la centralitat revolucionària a favor de la plaça Sant Jaume, ja que havia esdevingut símbol del liberalisme moderat.

2 PLAÇA DE SANT JAUME

A l'inici de la revolució liberal, la plaça de Sant Jaume va esdevenir un espai secundari amb relació les manifestacions revolucionàries, per les seves dimensions reduïdes i perquè era la seu de la diputació provincial, símbol del liberalisme moderat. Durant el Trienni Liberal, però, l'Ajuntament —principal institució liberal de la ciutat— inicià el procés per convertir-la en el principal símbol del règim liberal: l'amplià amb l'enderrocament de l'església de Sant Jaume i li canvià el nom per plaça de la Sobirania Nacional. Durant la dècada de 1830, va fer construir la nova façana de l'ajuntament i la rebatejà com a plaça de la Constitució. Els aixecaments posteriors mostren com havia esdevingut el centre polític de la ciutat: el 1842, hi hagueren enfrontaments i, el 1843, la plaça acollí la principal institució revolucionària i va ser l'objectiu dels bombardejos governamentals.

Milicians i revolucionaris, atrinxerats a la plaça Sant Jaume durant les jornades revolucionàries del 1842. AHCBC

Enfrontaments a la plaça de les Comèdies durant la revolta de l'agost del 1836. AHCBC

Trienni Liberal, la plaça de Sant Agustí, davant de l'església del convent i aleshores una de les més grans de Barcelona, va ser rebatejada amb el nom de plaça de la Igualtat, que mantingué fins al 1939. El 1835 el convent fou desamortitzat i les seves dependències es van dedicar a altres usos —el Teatre Romea, una fàbrica i espai per a les cases veïnes—, cosa que mostra la nova realitat social de la ciutat.

5 PLAÇA DE LES COMÈDIES

La seva ubicació a la Rambla, la presència del teatre de la Santa Creu (després, Principal) i de dos cafès durant el Trienni Liberal va propiciar que la plaça es convertís en un espai de sociabilitat, un lloc de trobada i d'intercanvis comercials i, també, un espai de revolta. El 1822 hi hagueren enfrontaments amb les autoritats, però fou durant el període de 1835 a 1837 que esdevingué un espai rellevant per a la congregació de les multituds i hi tingueren lloc enfrontaments entre les classes populars i les forces governamentals, el més destacat dels quals fou el del maig del 1837.

6 PLAÇA D'ISABEL II

Els antics espais religiosos van ser destinats, també, a acollir mercats, per raons higièniques,

Entrada lateral del mercat d'Isabel II, a la plaça homònima (actualment de Santa Caterina). AHCBC

bar mai. El convent de Santa Caterina, afectat també per la crema del 1835, fou enderrocat i s'hi projectà una plaça dedicada a Isabel II, símbol del triomf del liberalisme. Durant la Jamància (1843), s'hi instal·là el mercat del Born per resguardar-lo dels bombardejos. Un cop aquest tornà al seu emplaçament, a la plaça, s'hi construï un altre mercat el 1844, el d'Isabel II (posteriorment de Santa Caterina).

8 PLAÇA DEL DUC DE MEDINACELI

El nous usos (caserna, presó i hospital) del convent de Sant Francesc, després de l'exclaustració dels monjos el 1822, mostren el procés de

la plaça del Treball i la plaça Reial, Francesc Daniel Molina i, com en els casos anteriors, el nom de la plaça no responia a la voluntat del liberalisme exaltat, sinó que es va decidir de batejar-la amb el nom de l'aristòcrata que havia cedit els terrenys al convent. Durant la Jamància (1843), s'hi instal·là el mercat del Born per resguardar-lo dels bombardejos. Un cop aquest tornà al seu emplaçament, a la plaça, s'hi construï un altre mercat el 1844, el d'Isabel II (posteriorment de Santa Caterina).

secularització a la ciutat. Es va desamortitzar el 1835 i, el 1837, es va destruir. Posteriorment, es va projectar de bastir-hi una nova plaça dissenyada pel mateix arquitecte de

La plaça del Duc de Medinaceli, urbanitzada durant la dècada de 1840, amb el monument a Galceran Marquet al centre. AHCBC

dedicada a Galceran Marquet, navegant català del segle XIV.

9 EL TORÍN

El Torin fou la primera plaça de braus de Barcelona, fundada el 1834 i situada a la Barceloneta. Com les altres places de braus en general, el Torin esdevingué un espai de sociabilitat popular que el liberalisme radical sabé utilitzar per mobilitzar la població en contextos revolucionaris. I això mateix va passar el juliol de 1835, quan va esclatar la revolta al Torin.

1 PALAU DE LA INQUISICIÓ

Amb la restauració de Ferran VII el 1814, la Inquisició esdevingué un instrument al servei del monarca per per-

Intent dels revolucionaris d'assaltar la Ciutadella durant la Jamància (1843). D. J. P. Y. G., Cuadro histórico y pintoresco de los sucesos de Barcelona durante los meses de setiembre, octubre y noviembre de 1843. Barcelona, Imprenta de J. Mayol, 1844, p. 96-3. Biblioteca AHCBC.

2 LA CIUTADELLA

La Ciutadella era el principal espai de repressió del liberalisme progressista barceloní i, durant la revolució liberal, hi hagueren intents d'enderro-

car-la i d'assaltar-la, els quals es van intensificar en el període de 1841-1843. El 1841, la Junta Suprema de Vigilància, de majoria progressista, n'inicià l'enderroc, però el capità general l'aturà perquè desafiava l'autoritat governamental. Amb l'aixecament barceloní del 1842, es va castigar la ciutat, entre altres coses, a reconstruir els murs de la Ciutadella enderrocats prèviament. L'octubre

3 TORRE DE SANT JOAN

El campanar del convent de Santa Clara, destruït el 1714 per construir-hi la Ciutadella, es va reconvertir en la Torre de Sant Joan, una presó on foren reclosos diversos liberals, sobretot durant la primera meitat de la revolució liberal. El 1817, en plena restauració absolutista,

de 1843, durant la Jamància, tingué lloc un intent d'assalt a la fortalesa, on s'havien refugiat les autoritats militars, que fracassà.

La Torre de Sant Joan, la presó de la Ciutadella on foren reclosos diversos liberals, sobretot durant la primera meitat de la revolució liberal.

en una icona de la repressió contra les llibertats individuals i col·lectives.

4 ESGLÉSIA DE LA CIUTADELLA

Amb el triomf del pronunciament de Rafael de Riego (1820) i l'inici del Trienni Liberal, les restes mortals del revolucionari Luis Lacy, executat al castell de Bellver de Palma, foren traslladades de nou a Barcelona l'abril del 1820 per ordre de les noves autoritats liberals. Se'n va restaurar la memòria i les seves despulles, exposades durant tres dies a l'església de Santa Maria del Mar, van ser inhumades provisionalment a la capella de la Ciutadella.

Gravat dels bombardejos sobre Barcelona des del Castell de Montjuïc el desembre de 1842. AHCBC

coronel José Ortega, antic governador de Montjuïc durant el Trienni Liberal. Després de l'alçament de 1837, començà un període repressiu que durà dos anys i que s'inicià amb les execucions d'alguns dels participants de la revolta al passeig de l'Esplanada.

6 CASTELL DE MONTJUÏC

El Castell de Montjuïc, reformat després de 1714, esdevingué, amb la Ciutadella, un espai per a la militarització i el control permanent de la ciutat. Durant la segona fase de la revolució liberal va tenir un paper destacat en la repressió de la ciutat a causa dels bombardejos, que van contribuir a

El baluard del Migdia o dels Màrtirs de la Llibertat, destruït pel bombardeig del 1843. D. J. P. Y. G., Cuadro histórico y pintoresco de los sucesos de Barcelona durante los meses de setiembre, octubre y noviembre de 1843. Barcelona, Imprenta de J. Mayol, 1844, p. 96-2. Biblioteca AHCBC.

sions durant el Trienni Progressista amb una peregrinació des del passeig de l'Esplanada fins al cementiri.

8 BALUARD DEL MIGDIA

El del Migdia fou un dels baluards de la ciutat i defensava del portal de Mar fins al pla de Palau. Durant la Jamància (1843), fou un dels principals espais militars ocupats pels

Execucions de liberals al passeig de l'Esplanada durant la restauració absolutista (1828-1829). J. del Castillo, La ciudadela inquisitorial de Barcelona, ó las víctimas inmoladas en las aras del atroz despotismo del Conde de España, Barcelona, Imp. Manuel Sauri, 1835. Biblioteca AHCBC.

Interior del Cementiri General, on hi foren enterrats els liberals morts arran de la repressió del baró de Meer el 1837. AHCBC

5 PASSEIG DE L'ESPLANADA

La seva proximitat amb la Ciutadella el convertí en espai per a les execucions de liberals durant els anys de la persecució, de 1828 a 1829, promoguda pel capità general, el comte d'Espanya. El 1827 s'hi van executar 13 còmplices de la conspiració liberal del

forjar la imatge de la Barcelona revolucionària i representada de la primera meitat del segle XIX. Els aixecaments de 1842 i 1843 van representar un veritable desafiament a l'autoritat (la regència de Baldomero Espartero), motiu pel qual es va castigar severament Barcelona amb el bombardeig de la ciutat, només al cap d'un any.

revolucionaris, fet que li valgué el sobrenom de baluard de la Llibertat. A finals d'octubre, però, fou destruït durant un bombardeig governamental i, com a resposta a la duresa de la repressió, passà a ser conegut popularment fins a la fi de la Jamància com a Tomba dels màrtirs il·lustres, en referència als milicians que havien mort defensant-lo.